

Marinko Lolić

Institut društvenih nauka, Beograd

**KRITIČKA HRONIKA SMUTNOG VREMENA:
DESET GODINA ČASOPISA *HERETICUS*: 2003–2012***

Rezime: Pojava novog časopisa na naučnoj sceni, kao i njegovo desetogodišnje delovanje, predstavlja pravu priliku da se kritički osvetli njegov teorijski profil i ukaže na najvažnije rezultate njegovog naučnog i kulturnog doprinosa naučnoj publicistici. Osnovni cilj časopisa *Hereticus*, proklamovan u uvodniku u njegovoj prvoj svesci, predmet je autorove kritičke analize, koja pokušava da ispita koliko je redakcija časopisa bila dosledna i uspešna u sprovođenju svoje uređivačke politike, nagoveštene kao kritičko preispitivanje autoritarne prošlosti. Autor smatra da je časopis *Hereticus*, posebno svojim tematskim blokovima o ključnim problemima naše savremenosti, uspeo da pokrene niz važnih pitanja naše najnovije istorije i da ih razmotri na multidisciplinarnan način iz perspektive istorijske, pravne, sociološke, politikološke i filozofske teorije, te ukaže na relevantnost ovih naučnih disciplina ne samo za razumevanje i tumačenje, već i za stvaranje modernog demokratskog društva.

Cljučne reči: jeretik, časopis, publicistika, intelektualci, društvo, tranzicija, autoritarnost

Pre deset godina grupa intelektualaca okupljenih oko *Centra za unapređenje pravnih studija* pokrenula je, kao svoje glasilo, časopis *Hereticus*. Nameru osnivača i koncepciju ovog časopisa precizno je izložio Jovica Trkulja, potonji glavni urednik, u svom prvom uvodniku, pod naslovom „Zašto *Hereticus*?“. Već svojim naslovom i razvijenom teorijskom koncepcijom, autor uvodnika nastoji da revitalizuje i reafirmiše najснаžniju tradiciju naše kritičke misli,¹ koja je početkom osamdesetih počela naglo da slabi, da bi,

* Marinko Lolić, „Kritička hronika smutnog vremena: Deset godina časopisa *Hereticus* 2003–2012“, *Hereticus*, br. 1–2, 2012, str. 126–146

¹ O dugoj tradiciji različitih oblika progona i kažnjavanja filozofa zbog njihovog jeretičkog mišljenja piše V. Dvorniković, koji pokazuje da u svom rizičnom životu istinski intelektualac uvek stoji na kritičkoj distanci prema društvu u kojem živi, bez obzira na to da li se radi o tiraniji, demokratiji ili modernom autoritarnom i totalitarnom društvu. Up. Vladimir Dvorniković, „Proganjanje filozofa u istoriji, kao kulturno-istorijska i socijalno-psihološka pojava“, *Letopis Matice srpske*, knj. 349, 1938, str. 334–347. O posebnom tipu kritičkog intelektualca kao jeretika govori i Marcel Šnajder u članku „Večna jeres filozofije“. Up. M. Šnajder, „O značenju i izgleđima filozofije“, *Praxis*, br. 3, 1970, str. 447–450. O osobenim crtama jeretika i jeretičkog načina mišljenja i držanja pisao je u svojim raspravama o Paskalu, Renanu, Frojdu i Plehanovu jedan od najpoznatijih jugoslovenskih praksis-filozofa Danko Grlić. Up. Danko Grlić, *Contra dogmaticos*, Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb 1971. Tema o konfliktnom iskustvu intelektualca i političke zajednice na radikalnan način doživela je svoju potpunu reafirmaciju u „epohi“ tranzicije istočnoevropskih zemalja. Naivna očekivanja posle razaranja autoritarnog komunističkog poretka o spontanom dolasku demokratskog Eldorada potpuno su se raspršila u surovoj areni višestranačkog takmičenja srpskih političkih partija. Političke borbe

devedesetih godina prošlog veka, skoro potpuno presahla, ne samo u Srbiji, već i na najširem prostoru bivše Jugoslavije.

Razaranje jugoslovenske države neminovno je izazvalo i raspad jugoslovenske intelektualne zajednice, što je, pored svih političkih zbivanja, dovelo i do redefinisanja ključnih pojmova kritičkog mišljenja, pa i samog pojma angažovanog kritičkog intelektualca, koji je obeležio jugoslovensku kulturnu scenu u drugoj polovini XX veka. U novoj ideološkoj i političkoj konstelaciji, koju karakteriše nastupajuće građansko društvo, bez izgrađenih demokratskih političkih i kulturnih institucija, na najsuroviji način su u prvi plan izbile brojne karakteristike divljeg kapitalizma.

Suočeni sa starim problemima autoritarnog društva i novim fenomenima nastajućeg neoliberalnog građanskog poretka, osnivači časopisa *Hereticus* želeli su da, uz pomoć stručnjaka i društvenih teoretičara različitih profila, pravnika, politikologa, filozofa, sociologa, istoričara, književnika i književnih i likovnih teoretičara, pristupe istraživanju i kritičkom sagledanju neposredne prošlosti i koncipiranju projekata različitih zakona neophodnih za uspostavljanje novih demokratskih političkih, obrazovnih i kulturnih institucija.

Uparedno ispitivanje neposredne prošlosti i kreiranje pravnih normi budućih institucija nastajućeg demokratskog poretka podrazumevalo je kritičko preispitivanje i prevazilaženje autoritarnih aspekata prošlosti srpskog društva. Pod tim pojmom saradnici *Hereticus*-a podrazumevaju kritičko suočavanje ne samo sa starim, već i sa novim, suptilnijim oblicima autoritarne političke vladavine, kao i sa njenim manifestacijama u različitim sferama političkog i kulturnog života novog, neoliberalnog poretka. Ova složena tema u časopisu *Hereticus* posebno je sagledana iz pravne perspektive, a izuzetno važan doprinos u pojedinačnim ili zajedničkim istraživanjima ovog fenomena pružili su istoričari, književnici, književni kritičari, istoričari književnosti, istoričari umetnosti, sociolozi, politikolozi, filozofi i drugi teoretičari.

Već u prvom broju *Hereticus*-a problem autoritarne prošlosti istraživan je iz različitih naučnih perspektiva. Pravne aspekte ove teme razmatrao je V. Vodinelić,² književne M. Arsić Ivkov³ i P. Čudić,⁴ a o autoritarnoj prošlosti u oblasti likovne umetnosti pisao je N. Šuica.⁵

Pored dugoročnog projekta prevladavanja autoritarne prošlosti, u časopisu je, u rubrici *Zbivanja*, intenzivno praćena i aktuelna politička i društvena situacija u savremenom srpskom društvu. Značaj ove rubrike sastoji se u tome što su autori priloga u ovoj rubrici bili najtemeljniji analitičari i poznavaoци naše političke i društvene scene, koji su kontinuirano kritički pisali o najaktuelnijim političkim zbivanjima u našem društvu. Njihovi prilozima predstavljaju ne samo hronologiju, već i najbolju i najverodostojniju političku hroniku naše savremene političke i društvene istorije.

u demokratskom društvu nisu uvek u duhu demokratskih načela. Up. Karel Kosik, *Dijalektika krize*, Beograd 1983; *Mostovi preko evropske reke i ostali spisi*, Požarevac 2008. O „anomalijama“ autoritarnog starog režima i novog, neoliberalnog društva svedoče i pojedina istraživanja objavljena u časopisu *Hereticus*.

² Vodinelić, Vladimir V., „Pravno savladavanje prošlosti – godina treća“, *Hereticus*, br. 1, 2003, str. 15–30.

³ Arsić Ivkov, Marinko, „Krivična estetika: gušenje umetničkih sloboda u komunističkoj Srbiji“, *Hereticus*, br. 1, 2003, str. 31–51.

⁴ Čudić, Predrag, „Kako to sve mogu isti ljudi?“, *Hereticus*, br. 1, 2003, str. 57–65.

⁵ Šuica, Nikola, „Redefinisanje unutar likovnog nasleđa“, *Hereticus*, br. 1, 2003, str. 53–56.

U prvom broju *Hereticus*-a Đ. Vukadinović⁶ i J. Trkulja⁷ pišu o kontroverzama vanrednog stanja, uvedenog posle atentata na premijera Zorana Đinđića. *Hereticus* u ovom broju pokreće raspravu o još jednoj delikatnoj temi naše savremene istorije: sukobu partizanâ i četnikâ, koju je svojim člankom *Partizani i četnici – srpski fatum*,⁸ na polemički zaoštren način, inaugurisao pisac Ivan Ivanović, a u rubrici *Dosije* prezentovana je građa o osudi tragično stradalog pesnika Milana Milišića.⁹

Od samog početka svog izlaženja, *Hereticus* je nastojao da u svakoj svesci donese više kritičkih prikaza, osvrtâ i recenzija novih knjiga i javnih tribina, koje su uglavnom tretirale probleme vezane za različite aspekte autoritarnosti i cenzure.

U drugom broju *Hereticus*-a glavna tema bila je kontroverze oko lustracije. U ovoj raspravi problem lustracije posmatran je iz različitih naučnih i teorijskih perspektiva. Neki autori priloga oklevanje političkih vlasti da u našem društvu sprovedu lustraciju videli su kao „ilustraciju nemoći demokratskih promena“,¹⁰ dok K. Čavoški i M. Stefanovski zahtev za lustracijom tumače kao „političku zloupotrebu jednog religioznog pojma“. ¹¹ O bitnim nedostacima koncepta srpske lustracije u svom veoma konciznom prilogu govori N. Šarkić,¹² a o paradoksima i zabludama lustracije pišu S. Beljanski¹³ i V. Vodinelić,¹⁴ koji posebno ističe tri srpske zablude o lustraciji: „1. Sve što se pomisli da bi trebalo učiniti sa autoritarnom prošlošću naziva se lustracijom, 2. od lustracije jedni očekuju da bude, drugi je optužuju da jeste – ujedno i diskvalifikacija, i krivična kazna (što ona nije niti je za sve to sposobna), 3. lustracija se izjednačava sa čistkom iako se od nje suštinski razlikuje.“¹⁵ O negativnim praktičnim aspektima „lustracije na srpski način“, sa stanovišta ljudskih prava, piše Z. Ivošević,¹⁶ a Vesna Rakić Vodinelić¹⁷ govori o uzrocima neuspešnog pokušaja primene zakona o odgovornosti za kršenje ljudskih prava.

Porazna slika aktuelne srpske političke i društvene stvarnosti data je u rubrici *Zbivanja*, gde se u fokusu autorâ prilogâ nalaze „rani jadi tranzicione Srbije“,¹⁸ sagledani iz perspektive stanja u našim medijima, kulturi i nekoliko primera iz svakodnevice gradskog života.

⁶ Vukadinović, Đorđe, „Kad sveci marširaju“, *Hereticus*, br. 1, 2003, str. 101–109.

⁷ Trkulja, Jovica, „Stranputice vanrednog stanja“, *Hereticus*, br. 1, 2003, str. 111–114.

⁸ Ivanović, Ivan, „Partizani i četnici – srpski fatum“, *Hereticus*, br. 1, 2003, str. 116–175.

⁹ Up. Milišić, Milan, „Život za slobodu“, *Hereticus*, br. 1, 2003, str. 184–187; Čudić, Predrag, „Kraljević i prosjak“, str. 194–197; Todorović, Dragoljub, „Procesi, presude i ubistvo Milana Milišića“, str. 198–206.

¹⁰ Up. Radojević, Miodrag, „Lustracija u Srbiji – ilustracija nemoći demokratskih promena“, *Hereticus*, br. 2, 2003, str. 15.

¹¹ Čavoški, Kosta, Stefanovski, Mirjana, „Lustracija: zloupotreba religioznih izraza u političkom životu“, *Hereticus*, br. 2, 2003, str. 30–40.

¹² Up. Šarkić, Nebojša, „Zašto sam protiv, ovako predložene, lustracije sudija“, *Hereticus*, br. 2, 2003, str. 41–44.

¹³ Up. Beljanski, Slobodan, „Paradoksi lustracije“, *Hereticus*, br. 1, 2003, str. 45–55.

¹⁴ Up. Vodinelić, Vladimir, „Kratak inventar i zablude o lustraciji“, *Hereticus*, br. 2, 2003, str. 56–60

¹⁵ *Isto*, str. 56.

¹⁶ Ivošević, Zoran, „Lustracija na 'srpski način'“, *Hereticus*, br. 2, 2003, str. 61–69.

¹⁷ Vodinelić, Vesna, „Neuspešan pokušaj lustracije u Srbiji“, *Hereticus*, br. 2, 2003, str. 70–77.

¹⁸ Up. Trkulja, Jovica, „Rani jadi tranzicione Srbije“, *Hereticus*, br. 2, 2003, str. 117–124; Hristić, Zoran, „Vlast muzike – muzika vlasti“, str. 125–127; Vučinić, Marinko, „Dekontaminatori na Pinku“, str. 128–130; Šuica, Jovan, *Gradske slike*, str. 131–135.

Nastojeći da ostvari svoju prvobitnu ideju da *Hereticus* postane otvorena tribina i poziv za sučeljavanje različitih argumenata o važnim pitanjima našeg društva, redakcija u ovom broju pokreće novu rubriku – *Polemike*, u kojoj su M. Arsić Ivkov i I. Ivanović, priložima *Dve kritike* i *Đinđić i Koštunica kao antipodi*,¹⁹ započeli seriju polemičkih članaka.

Posebno važan prilog u ovom broju donosi rubrika *Dosije*, u kojoj su objavljeni dokumenti o sudskom procesu i rehabilitaciji akademika Mihaila Đurića,²⁰ nesumnjivo jednog od najpoznatijih srpskih filozofskih „jeretika“ u bivšem režimu, koji je, zbog svojih slobodoumnih ideja, bio osuđen na dve godine zatvora.

U drugoj godini svoga postojanja *Hereticus* je povećao broj svezaka sa dve na četiri godišnje. U tim sveskama publikovana su četiri značajna tematska bloka, u kojima su razmatrani problemi vezani za otvaranje dosijeâ tajnih službi i vođene rasprave o političkim, pravnim i moralnim dilemama vezanim za rehabilitaciju političkih osuđenika i kažnjenika, dok su u trećoj svesci časopisa objavljeni radovi autora koji se suprotstavljaju diskriminaciji osoba sa invaliditetom. U četvrtom broju *Hereticus*-a publikovani su radovi o problemu restitucije i denacionalizacije. U drugoj godini izlaženja, u časopisu je pokrenuto nekoliko novih rubrika: *Istraživanja*, *Ogledi*, *Pogledi*, *Intervju*, kojima je, znatno, ne samo u žanrovskom, već i u istraživačkom smislu, obogaćena koncepcija časopisa.

Nastojeći da, u kritički proklamovanom duhu časopisa, istražuju političke, ideološke i kulturne aspekte autoritarne prošlosti savremenog srpskog društva, saradnici *Hereticus*-a dali su niz značajnih priloga o poznatim ličnostima naše savremene kulture (Zoranu Gluščeviću,²¹ Ivanu Ivanoviću,²² Gojku Đogu²³ i drugima).

Godine 2005. izašla su četiri broja *Hereticus*-a, s tim što su prva dva broja objavljena u pojedinačnim sveskama, dok je broj 3 i 4 štampan kao dvobroj. U prvom broju glavna tema bio je Titov kult. Kosta Nikolić kritički analizuje ključne faze Titove političke vladavine 1948–1949,²⁴ a Slobodan G. Marković na vrlo upečatljiv način pokazuje kakva je bila uloga intelektualaca i institucija u „deifikaciji jugoslovenskog diktatora“.²⁵ Složeni i protivrečni pojam kulta ličnosti u ovom tematu posmatran je i iz literarne perspektive,²⁶ s ciljem da se ukaže na značaj uloge književnikâ u izgradnji i održavanju Brozovog kulta ličnosti (M. Arsić Ivkov). Na zanimljiv način razmatranju kulta Titove ličnosti pristupaju N. Šuica, koji kao istoričar likovne umetnosti posmatra destrukciju komunističke skulpture i umetničkog dela u javnom prostoru devedesetih godina prošlog veka, i M. Šutović, koji

¹⁹ *Isto*, str. 137–149, 150–181.

²⁰ Up. Trkulja, Jovica, „Osuda i izgon Mihaila Đurića“, *Hereticus*, br. 2, 2003, str. 189–199 i 200–255.

²¹ Todorović, Dragoljub, „Zoran Gluščević – žrtva međukomunističkog obračuna“, *Hereticus*, br. 1, 2004, str. 207–212.

²² Todorović, Dragoljub, „Izgon Ivana Ivanovića“, *Hereticus*, br. 2, 2004, str. 239–248 i 249–326.

²³ Antić, Hadži Dragan, „Slučaj Gojko Đogo – dokumenti“, *Hereticus*, br. 4, 2004, str. 229–236.

²⁴ Nikolić, Kosta, „Što je više kleveta i laži, Tito nam je miliji i draži“ – prilog istoriji stvaranja Titovog kulta u vreme jugoslovensko–sovjetskog sukoba 1948–49“, *Hereticus*, br. 1, 2005, str. 7–31.

²⁵ Up. Marković, Slobodan G., „Josip Broz – upotreba naučnih ustanova u Srbiji za deifikaciju jugoslovenskog diktatora“, *Hereticus*, br. 1, 2005, str. 32–86.

²⁶ Up. Arsić Ivkov, Marinko, „Doprinos srpskih pesnika deifikaciji Josipa Broza Tita“, *Hereticus*, br. 1, 2005, str. 109–113.

kroz „smrt harizme“ (Tita) saględa kako je tekao „oproštaj od Jugoslavije“²⁷ jugoslovenskih naroda. Ovom bloku tekstova treba svakako priključiti i izvanredan prilog Danila N. Baste, koji na duhovit način govori o unižavanju i svojevrsnoj izdaji jugoslovenskih intelektualaca²⁸ u doba Brozove vladavine, kao i izbor veoma važnih tekstova naših poznatih pisaca²⁹ o J. Brozu Titu Jovice Trkulje.

U ovoj svesci, pored intervjua,³⁰ koje je vodila Silvia Nađivan, pojavili su se i prvi autorski tekstovi u kojima učesnici Petog oktobra govore o svojim očekivanjima, ali i o političkim ograničenjima i neuspesima srpske „ružičaste revolucije“.³¹

Problem književnog vrednovanja nije samo pitanje koje se isključivo tiče književnih teoretičara, pisaca i znalaca lepe književnosti, već ima mnogo širi kulturni i društveni značaj. Teorijska neutemeljenost i erozija književnih merila, kao i sporan način procenivanja savremene književne produkcije, govore posredno i o lošem stanju sistema vrednosti i vrednovanja u našem društvu, koje još nije izgradilo pouzdana merila, ne samo u oblasti književnosti, već ni u drugim područjima kulturne i javne delatnosti. O stanju u našoj savremenoj književnoj kritici, s mnogo argumenata, ali i sa neskrivenim ogorčenjem, pišu S. Ćirić,³² B. Tomašević, S. Simeunović Sendan, L. Dragić, V. R. Tucić i M. Arsić Ivkov.

Na posredan način, i u drugim rubrikama u ovom broju *Hereticus*-a dotaknut je problem uloge književne kritike i književnih merila u našoj modernoj književnosti. A. Miljković piše o knjizi Bore Stankovića *Pod okupacijom*,³³ S. Radovanović govori o monografiji *Strašno*,³⁴ posvećenju Slavenu Radovanoviću, a u rubrici *Tokovi* štampan je tekst Danila Kiša *Za pluralizam*,³⁵ u kojem autor izlaže svoj pluralistički koncept književne poetike.

Važno je, u ovom broju, istaći i priloge u rubrici *Intervju*, u kojima su objavljena tri razgovora sa učesnicima Petog oktobra, piscem V. Arsenijevićem, poslanicom G. Ćomić i članom Pokreta ???, „Otpor“? I. Đorđevićem.³⁶

U rubrici *Dosije* Jovica Trkulja priredio je dokumente i rekonstruisao sudski proces koji je vođen protiv Dragoljuba Ignjatovića, povodom njegovog učestvovanja na

²⁷ Šutović, Milojica, „Smrt harizme (Tita) i/ili oproštaj od Jugoslavije“, *Hereticus*, br. 1, 2005, str. 87–101

²⁸ Up. Basta, Danilo, „Hegel u Brozovoj senci“, *Hereticus*, br. 1, 2005, str. 157–160.

²⁹ Up. „Pisci o Titu – izbor tekstova“, *Hereticus*, br. 1, 2005, str. 241–288.

³⁰ Up. Zajović, Staša, „Otvoreno i konsekventno protiv rata“, *Hereticus*, br. 1, 2005, str. 180–205; Mihailović, Zoran, „Mit o nezavisnom novinarstvu“, str. 206–236.

³¹ Drašković, Vuk, „Sviće 6. oktobar“, *Hereticus*, br. 1, 2005, str. 237–238; Ivošević, Diana, „Svitanje i drvo“, str. 239–240.

³² Ćirić, Saša, „Jedan ogorčeni pogled na savremenu srpsku književnu kritiku sa čitalačke margine“, *Hereticus*, br. 2, 2005, str. 7–20; Tomašević, Boško, „Zaboraviti [srpsku] književnu kritiku“, str. 21–38; Simeunović Sendan, Srđan, „Mafija sa ukusom književnosti“, str. 39–48; Damjanović, Ratimir, „Gust splet laži“, str. 49–61; Dragić, Labud, „Književno vrednovanje danas“, str. 62–66; Rešin Tucić, Vujica, „Čemu nova kritika“, str. 67–69; Arsić Ivkov, Marinko, „Naš najbolji savremeni kritičar“, str. 70–71.

³³ Miljković, Aleksandar A., „Razmišljanja nad knjigom *Pod okupacijom* Borisava Stankovića“, *Hereticus*, br. 2, 2005, str. 73–89.

³⁴ Radovanović, Slaven, „’Strašno’, delo za strašno vreme“, *Hereticus*, br. 2, 2005, str. 91–102.

³⁵ Kiš, Danilo, „Za pluralizam“, *Hereticus*, br. 2, 2005, str. 103–105.

³⁶ Simeunović Sendan, Srđan, „Razgovor sa Vladimirom Arsenijevićem“, *Hereticus*, br. 2, 2005, str. 149–152; Ćomić, Gordana, „Postoji entropija društvenih procesa“, str. 154–172; Đorđević, Ivan, „Vapaj očajnih ljudi“, str. 173–197.

filozofskom skupu *Kultura i revolucija*.³⁷ U *Dosijeku* je iscrpno prikazan tok sudskog procesa, koji je dokumentovan sudskim odlukama sa suđenja Ignjatoviću.

Dvobroj *Hereticus*-a 3–4 za 2005. godinu posvećen je izazovima političkog besedništva nekad i sad. U prilogima su dati uzorni primeri političkog govora najpoznatijih srpskih političara i narodnih tribuna, Svetozara Miletića,³⁸ Laze Kostića, Petra Kočića, Milana Stojadinovića, ali i analize političkih govora iz Brozovog³⁹ i našeg vremena.⁴⁰

Blokom o političkoj retorici i besedništvu nisu završena razmatranja o značaju besedništva u savremenom javnom životu. U rubrikama *Istraživanja*, *Ogledi*, *Tokovi*, *Pogledi* i *Besede* objavljeni su vredni prilozi koji predstavljaju značajan teorijski doprinos raspravi o ovoj važnoj temi: o oblicima savremenog komuniciranja u demokratskom društvu.⁴¹

U ovom broju treba pomenuti i rubriku *Intervjui*, koja donosi razgovore sa Ljubišom Samardžićem, Marinom Vulićević, Gordanom Sušom, Aleksandrom Tijanićem i Dragoljubom Žarkovićem.⁴²

Stalna rubrika *Dosije* u ovom broju posvećena je stradanju episkopa Varnave.⁴³

U rubrici *Recenzije*, *prikazi* i *osvrti* objavljeno je nekoliko prikaza najnovijih knjiga o govornicima i važnosti i ulozi retoričke veštine u različitim oblastima savremene kulture.

Godine 2006. izašla su dva dvobroja *Hereticus*-a, u kojima su glavni tematski blokovi bili posvećeni razmatranju problema medija i vlasti u Srbiji i novom vrednovanju u oblasti književne produkcije (Književne mape, Beton, jeretičke inicijacije).

U prvom tematskom bloku razmotreno je stanje u medijskoj sferi Srbije i ukazano na složeni i protivrečni („oslobađajući/porobljivački karakter“) odnos savremenih medija i vlasti⁴⁴ (J. Trkulja); pravo na slobodno izražavanje i kultura javne reči tema je rasprave M. Todorović; jedan od članova RRA, V. Vodinelić, kritički razmatra pravni stil ove agencije u njenom dodeljivanju nacionalnih frekvencija; a I. Kronja piše o političkoj funkciji i

³⁷ Trkulja, Jovica, „Slučaj Dragoljuba Ignjatovića (1974)“, *Hereticus*, br. 2, 2005, str. 199–201; Suđenje (dokumenta), str. 202–227. O retorici: „Svetozar Miletić – političar i besednik“, *Hereticus*, br. 3–4, 2005, str. 32–35; Gradinac, Svetlana, „Političko besedništvo Laze Kostića“, str. 36–44.

³⁸ Đorđević, Milentije, Arbanas, Jasna, „Narodni tribun Petar Kočić“, str. 45–49; Nadoveza, Branko, „Jedan primer mudrog političkog govora“, str. 50.

³⁹ Milić, Dejan A., „Politički govor Brozove epohe“, *Hereticus*, br. 3–4, 2005, str. 58–64.

⁴⁰ Stanković, Vladan, „Portret jednog besednika. Kralja ulica i trgova“, *Hereticus*, br. 3–4, 2005, str. 65–71.

⁴¹ Up. Miljković A. Aleksandar, „Valtazar Bogišić o narodnim pravnim običajima Južnih Slovena“, *Hereticus*, br. 3–4, 2005, str. 73–83; Kačarević, Slavoljub, „Verbalno nasilje na političkoj sceni“, str. 85–87; Panagulis, Alekos, „Verovati u čovjeka znači verovati u njegovu slobodu“, str. 89–94; Stanojević, Obrad, „Glosarijum novih poštapalica“, str. 99–101.

⁴² Samardžić, Ljubiša, „Dimitrije Tucović – primer dobrog političkog besedništva“, *Hereticus*, br. 3–4, 2005, str. 103–109; Vulićević, Marina, „Odgovor na važna pitanja“, str. 110–113; Suša, Gordana, „Otpor kao sudbina“, str. 115–142; Tijanić, Aleksandar, „Nisam ostao dužan srpskom javnom mnjenju“, 143–168; Žarković, Dragoljub, „Bilo, ne ponovilo se“, str. 169–184.

⁴³ Up. Jović, Savo B., „Sveti ispovednik Varnava episkop hvostanski (1914–1964)“, *Hereticus*, br. 3–4, 2005, str. 195–201; „Inkriminisane besede episkopa Varnave“, str. 202–213.

⁴⁴ Trkulja, Jovica, „Odnos medija i vlasti u Srbiji“, *Hereticus*, br. 1–2, 2006, str. 11–27; Todorović, Mirjana, „Pravo na slobodno izražavanje mišljenja i kultura javne reči“, str. 28–47; Vodinelić, Vladimir, „Pravno (z) bunilo: o pravnom stilu RRA u poslu sa nacionalnim TV frekvencijama“, str. 48–56; Kronja, Ivana, „Politika kao pornografija: pornografska reprezentacija žena u tabloidima u Srbiji i njena politička uloga“, str. 57–86; Roknić, Aleksandra, „Uticaj žute štampe na radikalizaciju političke scene Srbije“, str. 88–94.

oblicima pornografske reprezentacije žena u tabloidnoj štampi u Srbije, dok A. Roknić ukazuje na ulogu „žute“ štampe u radikalizaciji domaće političke scene.

Problemu medija u ovom dvobroju posvećene su i rubrike *Tokovi*, u kojoj doajeni srpskog novinarstva P. Milojević⁴⁵ i V. Bunjac govore iz perspektive vlastitog publicističkog rada o novinarstvu i novinarskoj profesiji i njenim izazovima.

U rubrici *Zbivanja* V. Vodinečić piše o razvoju kodeksa novinarske etike⁴⁶ i zajedno sa S. Gajinom daje nacrt modela novog kodeksa novinarske profesije, a u rubrici *Dosije* sačinjen je reprezentativan izbor tekstova o shvatanja slobode štampe u Srbiji u XIX i XX veku. Blok o medijima završava se prikazom J. Trkulje seminara o novom medijskom pravu u Srbiji.⁴⁷

I u ovoj svesci *Hereticus* nastavlja sa objavljivanjem intervjua S. Nađivan sa akterima srpskog oktobra: Grujicom Spasovićem, Svetlanom Lukić i Lilom Radonjić.

U dvobroju 3–4 redakcija *Hereticus*-a odlučila se na mali eksperiment, prepustivši redakciji grupe „Beton“ (iz Kulturnog dodatka lista *Danas*) da objavi tematski blok tekstova. Ona u njemu iznosi svoje viđenje savremenih kretanja na srpskoj književnoj i književnokritičkoj sceni. Povod za tekstove „Betona“ bila je pojava polemičke knjige Nebojše Vasovića *Lažni car Danilo Kiš*, u kojoj autor u novom kulturnom i ideološkom kontekstu revitalizuje polemiku o Danilu Kišu, ne samo o njegovom spisateljskom radu, već i o njegovom javnom intelektualnom delovanju. Autori polemičkih tekstova su S. Ćirić, T. Marković, M. Živanović i A. Pavlović.⁴⁸

Pored tematskog bloka o književnoj kritici, *Hereticus* u ovom dvobroju donosi i niz drugih tekstova u kojima se autori bave zakonom o zaštiti podataka ličnosti (V. Vodinečić, A. Resanović, S. Gajin),⁴⁹ kao i intervjue S. Nađivan u kojima ova autorka nastavlja da razgovara sa svojim sagovornicima o njihovom viđenju Petog oktobra (M. Jovanović, D. Maljević, B. Ružić i V. Fatić).⁵⁰

U rubrici *Dosije* J. Trkulja piše o usudu i političkoj nepodobnosti Božidara Todorovića. U rubrici *Prikazi* objavljene su dve recenzije: zagrebačkog filozofa Lina Veljaka o knjizi Dragice Vujadinović *Politička filozofija Ronalda Dvorkina* i Marinka Arsića Ivkova o knjizi *Usud nepodobnosti*, posvećenju stradanju Božidara Todorovića, koju je priredio J. Trkulja.⁵¹

⁴⁵ Milojević, Predrag, „Vox populi“, *Hereticus*, br. 1–2, 2006, str. 127–131; Bunjac, Vladimir, „Profesija novinar: prokletstvo“, str. 132–135.

⁴⁶ Vodinečić, Vladimir, „Uz model novinarskog kodeksa“, *Hereticus*, br. 1–2, 2006, str. 137–142; Vodinečić, Vladimir, Gajin Saša, „Kodeks novinarske struke (model)“, str. 143–152.

⁴⁷ Trkulja, Jovica, „Novo medijsko pravo u Srbiji – seminar za zaposlene u pravosuđu i medijima“, *Hereticus*, br. 1–2, 2006, str. 330–333.

⁴⁸ Ćirić, Saša, „Uvodne napomene“, *Hereticus*, br. 3–4, 2006, str. 9–11; Ćirić, Saša, „Carski rez, antisemitizam i savremena srpska književna scena“, str. 12–17; Ćirić, Saša, „Recepcija 'Betona' – analiza i komentari“, str. 18–33; Marković, Tomislav, „Jebaćemo se još (kritička parodija Matije Bečkovića)“, str. 34–43; Živanović, Miloš, „Dnevnicima komesara (autobiografska ispovest urednika 'Betona')“, str. 44–48.

⁴⁹ Vodinečić, Vladimir, „Zaštita podataka o ličnosti“, *Hereticus*, br. 3–4, 2006, str. 133–137; Vodinečić, Vladimir, Gajin, Saša, Resanović, Aleksandar, „Model zakona o zaštiti podataka o ličnosti“, str. 138–156.

⁵⁰ Up. Jovanović, Milja, „Otpor, stoko!“, *Hereticus*, br. 3–4, 2006, str. 172–202; Maljević, Danijela, „Unazađivanje generacije bez perspektive“, str. 203–211; Ružić, Branko, „Za rat je potrebno dvoje“, str. 212–248; Fatić, Vuk, „Prodali veru za večeru“, str. 249–275.

⁵¹ Ivkov Arsić, Marinko, „Anatomija represije“, *Hereticus*, br. 3–4, 2006, str. 325–326.

Nastojeći da kontinuirano prati najvažnija zbivanja u našem društvu, *Hereticus* je 2007. godine posebnu pažnju posvetio trima političkim temama: Kosovu, političkom ekstremizmu u Srbiji i problemu represije u srpskom i jugoslovenskom društvu.

Prvi broj *Hereticus*-a posvećen je razmatranju problema represije u Kraljevini Jugoslaviji i prvim godinama dolaska na vlast komunističkog režima. Autori priloga⁵² u svom razmatranju problema političke represije ispituju etničke, političke, ideološke, sociološke i pravne aspekte ovog fenomena. Ovom problemu neki autori pristupaju iz perspektive institucija represije (zatvori, logori, državna represija).

U ovom broju raspravljano je i o Zakonu o rehabilitaciji, a vođena je i polemika između istoričara o odnosu prema arhivskoj građi iz komunističkog perioda.⁵³

U rubrikama *Intervju* i *Dosije* objavljeno je nekoliko priloga o slobodi i zločinu, političkom rešavanju manjinskih prava u Kraljevini Jugoslaviji i pod komunističkim režimom, kao i dokumentacija o suđenju slikaru Branku Popoviću⁵⁴ i više recenzija i prikaza knjiga o istraživanju represije i tranzicionoj pravdi.

Drugi broj *Hereticus*-a za 2007. godinu posvećen je razmatranju političkog ekstremizma u Srbiji. Ovom fenomenu autori pristupaju iz različitih teorijskih perspektiva. Slobodan G. Marković daje koncizan pregled različitih oblika političkog ekstremizma u srpskoj političkoj tradiciji,⁵⁵ a Slobodan Antić, koristeći najnovije sociološke metode, razmatra savremene aspekte političkog ekstremizma na srpskoj političkoj sceni.⁵⁶ Političkim ekstremizmom iz sociološke perspektive bavi se i Jovo Bakić,⁵⁷ dok o političkom ekstremizmu iz psihološke perspektive piše Žarko Trebješanin.⁵⁸ Zanimljiv prilog o političkom ekstremizmu daje Ivana Kronja, koja ispituje odnos kulture i političkog ekstremizma.⁵⁹ O pravu i političkom ekstremizmu piše Vladimir Beljanski,⁶⁰ dok o odnosu religije i političkog ekstremizma govore u svojim publicističkim priložima Ejub Šitković⁶¹ i Aleksandar Lebl.⁶² Ovaj tematski blok završava se novinskim osvrtom Zorana Pavlovića na diskusiju o političkom ekstremizmu koja je održana u Zrenjaninu.⁶³

⁵² Petrović, Vladimir, „Etnizacija čišćenja u reči i nedelu: represija i njena naučna legitimizacija“, *Hereticus*, br. 1, 2007, str. 11–36; Popović, Mirko, „Narodni odisaj i dolazak Narodne radikalne stranke na vlast“, str. 37–47; Petrović, Ljubomir, „Shvatanje represije u pravnim i sociološkim diskursima Kraljevine SHS“, str. 48–73; Cvetković, Srđan, „Divlja čišćenja u Beogradu 1944“, str. 74–105; Janjetović, Zoran, „Proterivanje mađarskog i nemačkog življa na kraju Drugog svetskog rata“, str. 106–118; Bondžić, Dragomir, „Politički progon studenata Beogradskog univerziteta 1945–1948“, str. 119–136.

⁵³ Up. Cvetković, Srđan, „Gvozdene zabrane – odnos prema arhivskoj građi komunističkog perioda“, *Hereticus*, br. 1, 2007, str. 299–301; Stanković, Đorđe, „Gvozdene zabrane i naučna površnost“, str. 302–304; Prpa, Branka, Protić, Milan St., „O rehabilitaciji – kolaboracionisti u ratu, žrtve u miru“, str. 308–313.

⁵⁴ Cvetković, Srđan (prir.), „Presuda Branku Popoviću (1882–1944)“, *Hereticus*, br. 1, 2007, str. 398–400.

⁵⁵ Marković, Slobodan G., „Ekstremizam u srpskoj političkoj tradiciji“, *Hereticus*, br. 2, 2007, str. 9–22.

⁵⁶ Antić, Slobodan, *isto*, str. 23–30.

⁵⁷ Bakić, Jovo, *isto*, str. 31–66.

⁵⁸ Trebješanin, Žarko, *isto*, str. 67–75.

⁵⁹ Kronja, Ivana, *isto*, str. 76–86.

⁶⁰ Beljanski, Vladimir, *isto*, str. 87–92.

⁶¹ Šitković, Ejub, *isto*, str. 93–97.

⁶² Lebl, Aleksandar, *isto*, str. 98–104.

⁶³ Pavlović, Zoran, „Diskusija: kontroverze političkog ekstremizma u Srbiji“, *Hereticus*, br. 2, 2007, str. 105–107.

Blokom teorijskih priloga o političkom ekstremizmu nije završena rasprava o ovom fenomenu u ovom broju *Hereticus*-a. Razmatranje problema nastavljeno je i u drugim rubrikama u ovom broju časopisa, gde se nalazi nekoliko zanimljivih radova o ekstremnim oblicima savremenog političkog načina mišljenja i delovanja. Takvi su prilozi S. Cvetkovića „Kratka istorija zatiranja političkih protivnika u Srbiji“,⁶⁴ zatim Dejana A. Milića „Primeri ekstremnih političkih govora“,⁶⁵ J. Trkulje „Govor mržnje“⁶⁶ i Marinka Vučinića „Živo blato S. Basare“.⁶⁷

U rubrici *Intervju* S. Nađivan razgovara sa Aleksandrom Vučićem⁶⁸ i Ivicom Dačićem⁶⁹ o njihovom viđenju petooktobarskih događaja. Posmatrani iz današnje perspektive, ovi intervjui su dragoceni, jer na upečatljiv način pokazuju kako se u doba tranzicione politike lako i radikalno menjaju ideološki i politički pogledi.

Posebno vredan prilog u ovom broju donosi rubrika *Dosije* – o izgonu nastavnika Pravnog fakulteta u Beogradu 1998–2000. godine. Uvodnu belešku napisao je Jovica Trkulja.⁷⁰

Dvobroj 3–4 za 2007. godinu posvećen je jednom od najtežih problema srpske savremene politike, kosovskom pitanju. U tematskom bloku autori priloga su, nezavisno od dominirajućih ideja o rešenju ovog problema, pokušali da u jerećkom stilu ponude alternativno rešenje budućeg političkog statusa Kosova i Metohije.⁷¹

U ovom broju objavljeno je i više članaka i rasprava iz različitih oblasti istorije, prava, književne teorije i publicistike. *Hereticus* nastavlja da objavljuje intervjuje S. Nađivan, koja u ovom broju razgovara sa političarem Branislavom Ivkovićem⁷² i teatrologom Borkom Pavićević.⁷³

Tri glavne teme koje su u časopisu *Hereticus* razmatrane tokom 2008. godine odnosile su se na sporove oko nacrtu Zakona o denacionalizaciji, kontroverze oko rehabilitacije u Srbiji i na zabranu diskriminacije u Srbiji.

U tematskom bloku koji se bavi debatama oko nacrtu Zakona o denacionalizaciji ukazano je na razloge koji su zamisao o denacionalizaciji u Srbiji⁷⁴ odveli na stranputicu,

⁶⁴ *Isto*, str. 109–124.

⁶⁵ *Isto*, str. 125–132.

⁶⁶ *Isto*, str. 138–141.

⁶⁷ *Isto*, str. 143–146.

⁶⁸ Vučić, Aleksandar, „Godine propadanja i uništavanja“, *Hereticus*, br. 2, 2007, str. 148–158.

⁶⁹ Dačić, Ivica, „Milošević je izgubio izbore, a mi sve“, *Hereticus*, br. 2, 2007, str. 159–176.

⁷⁰ Trkulja, Jovica, „Destrukcija univerziteta u Srbiji“, *Hereticus*, br. 2, 2007, str. 183–191; *Prilozi*, str. 192–355.

⁷¹ Trkulja, Jovica, „Alternativna rešenja statusa Kosova i Metohije“, *Hereticus*, br. 3–4, 2007, str. 9–18; Marković, Slobodan G., „Izlazna strategija Srbije na Kosovu i Metohiji“, str. 19–27; Bakić, Jovo, „Kosovo, opšte dobro, srpski nacionalni interes i političke stranke u Srbiji“, str. 28–35; Orlović, Slaviša, „Kosovo i Metohija – između obećane nezavisnosti i fakteričke podele“, str. 36–58; Cvetičanin, Neven, „Nadzirana podela Kosmeta ili o novoj balkanskoj ravnoteži“, str. 59–66; Antić, Čedomir, „O nekim problemima prilikom određivanja statusa Kosova“, str. 67–71; Radojević, Miodrag, „Zaštita ljudskih prava na Kosmetu – iskustvo međunarodnog ombudsmana“, str. 72–84.

⁷² Ivković, Branislav, „Srbija je umorna od uličnih protesta“, *Hereticus*, br. 3–4, 2007, str. 260–284.

⁷³ Pavićević, Borka, „Ulica je najveća institucija literature, umetnosti i politike“, *Hereticus*, br. 3–4, 2007, str. 285–301.

⁷⁴ Trkulja, Jovica, „Stranputice denacionalizacije u Srbiji“, *Hereticus*, br. 1, 2008, str. 7–15.

izneverena očekivanja od procesa denacionalizacije,⁷⁵ slabosti zakona o restituciji⁷⁶ i analizi nacrtu Zakona o denacionalizaciji iz 2007. godine. U ovom bloku su, kao prilog diskusiji, objavljeni i nacrt Zakona o vraćanju oduzete imovine i rezultati javne rasprave o tom nacrtu.⁷⁷

Pažnju čitalaca privlači još nekoliko zanimljivih priloga, u kojima se autori bave istraživanjem tradicije i savremenog trenutka srpskog društva. Reč je o tri intervju, u kojima Slobodan G. Marković⁷⁸ razgovara sa uglednim srpskim intelektualcem Desimirom Tošićem, a S. Nađivan sa sindikalnim liderom Branislavom Čankom⁷⁹ i istoričarem Čedomirom Antićem,⁸⁰ koji govori o najnovijim političkim promenama u srpskom društvu.

Za istraživače koji se bave istraživanjem intelektualnog delovanja i sudbinama naših poznatih intelektualaca posebno vredan prilog predstavljaju dokumenti o rehabilitaciji Slobodana Jovanovića, objavljeni u rubrici *Dosije*.⁸¹

Razmatranja političkih, pravnih i moralnih kontroverzi o problemu rehabilitacije nastavljena su i u drugom broju *Hereticus*-a za 2008. godinu. U glavnom tematskom bloku ovoj temi posvećeno je devet rasprava,⁸² u kojima se ova tema iscrpno istražuje sa istoriografskog, pravnog i političkog stanovišta.

U rubrici *Intervjui* S. Nađivan razgovara o Petom oktobru sa Č. Čupićem, N. Cekićem i D. Džonićem.

Rubrika *Polemike daje* važan doprinos diskusiji o rehabilitaciji iz perspektive istorije i javnog mnjenja. Svoj prilog ovoj važnoj temi dali su u ovom broju *Hereticus*-a istoričar Đ. Stanković i publicista i društveni analitičar M. Vučinić. Tekst kompatibilan glavnoj temi predstavlja zanimljiva diskusija o rehabilitaciji našeg uglednog pisca i dugogodišnjeg emigranta Borislava Pekića, o kojoj je prilog pripremio Jovica Trkulja.⁸³

⁷⁵ Vodinečić, Vladimir, „Denacionalizacija. Veliko iščekivanje izvesnog“, *Hereticus*, br. 1, 2008, str. 16–46.

⁷⁶ Prokopijević, Miroslav, „Loš predlog zakona o restituciji“, *Hereticus*, br. 1, 2008, str. 59–63.

⁷⁷ *Isto*, str. 90–147.

⁷⁸ Marković, Slobodan G., „Desimir Tošić o svom životu“, *Hereticus*, br. 1, 2008, str. 209–233.

⁷⁹ Čanak, Branislav, „Borba protiv nacionalizma i rata“, *Hereticus*, br. 1, 2008, str. 235–260.

⁸⁰ Antić, Čedomir, „Svedok i istoričar“, *Hereticus*, br. 1, 2008, str. 261–318.

⁸¹ Trkulja, Jovica, „Rehabilitacija političkih osuđenika i kažnjenika“, *Hereticus*, br. 1, 2008, str. 353–356; Trkulja, Jovica, „Rehabilitacija Slobodana Jovanovića (dokumenti)“, str. 357–358; Zahtev za rehabilitaciju Slobodana Jovanovića, str. 359–370.

⁸² Trkulja, Jovica, „Rehabilitacija kao mera pravnog savladavanja autoritarne prošlosti Srbije“, *Hereticus*, br. 2, 2008, str. 11–20; Milosavljević, Bogoljub, „Otvaranje dosijea tajnih službi u Srbiji“, str. 21–34; Tomić-Jovanović, Mirjana, Sikimić, Srđan, „Institut rehabilitacije na prostoru bivše Jugoslavije“, str. 35–41; Vodinečić, Vladimir, „Zakon o rehabilitaciji: tužna priča sa možda srećnim krajem“, str. 42–47; Andrejević, Snežana, „O pravilima postupka sudske rehabilitacije“, str. 48–53; Cvetković, Srđan, „Represija u Srbiji 1944–1953“, str. 54–70; Lazarov, Gojko, „Zakon o rehabilitaciji – dve godine kasnije“, str. 71–83; Tomić, Dobrovoje, „Viktimološko viđenje Zakona o rehabilitaciji“, 84–90; Parivodić, Milan, „Istorijski značaj Zakona o rehabilitaciji“, str. 91–92; Jugović, Aleksandar, „Društveni i moralni značaj rehabilitacije žrtava političke represije“, str. 93–94; Mijušković, Miroljub, „Procesi rehabilitacije u Okružnom sudu u Šapcu“, str. 95–101; Topalović, Živko, „Ako zaboravimo prošlost, nećemo imati pravo na budućnost“, str. 102–105; Marković, Dušan, „O rehabilitaciji iskreno“, str. 106–112; Mićović, Stojan M., „Značaj rehabilitacije“, str. 113–116.

⁸³ Trkulja, Jovica, „Rehabilitacija političkih osuđenika i kažnjenika u Srbiji (2)“, *Hereticus*, br. 2, 2008, str. 253–254; „Rehabilitacija Borislava Pekića (rešenje o rehabilitaciji)“, str. 255–258.

Treću svesku *Hereticus*-a za 2008. godinu čini dvobroj 3–4, koji se bavi problemima diskriminacije u Srbiji. Ovom pitanju nije posvećen samo poseban tematski blok,⁸⁴ već se problemom diskriminacije bave i autori priloga u rubrikama *Istraživanja*, *Zbivanja*, *Pogledi*, *Intervjui*, *Sećanja*, kao i autori priloga objavljenih u rubrici *Dosije*, koja donosi sudske dokumente o primerima uspešne i neuspešne rehabilitacije. U ovom broju Jovica Trkulja je pripremio iscrpnu dokumentaciju o rehabilitaciji Bogdana Lončara i Milenka Brakovića.⁸⁵

Jedan od ključnih zadataka časopisa *Hereticus* koji je proklamovan u njegovom prvom broju jeste prevladavanje autoritarne prošlosti modernog srpskog društva. Toj temi posvećen je glavni tematski blok⁸⁶ u dvobroju 1–2 za 2009. godinu. Ovoj temi autori priloga pristupaju iz istorijske perspektive, te u tom kontekstu ispituju značaj rešavanja ovog problema za unapređenje demokratskog razvoja društva. Na osnovu nemačkog tragičnog iskustva, o složenosti ovog fenomena piše J. Perels u tekstu *Mit o prevladavanju prošlosti*. On pokazuje da nemački mit o prevladavanju prošlosti ne može izdržati nijednu ozbiljnu proveru. Štaviše, autor smatra da se o uspešnom prevladavanju autoritarne i totalitarne prošlosti nemačkog društva i kulture nikako ne može govoriti sa izvesnošću, a da taj proces i posle nekoliko decenija još predstavlja teorijsku kontroverzu.⁸⁷

Na složenost ovog pitanja iz perspektive pravne i istorijske nauke ukazuju J. Trkulja i V. Petrović, dok o društvenom značaju ovog procesa pišu S. G. Marković i S. Cvetković. Pored ovih priloga, o nemačkom iskustvu prevladavanja autoritarne prošlosti piše i V. Petrović.

Nastavljajući objavljivanje intervjua sa glavnim akterima Petog oktobra, *Hereticus* u ovom broju donosi razgovor sa Draganom Kuzmanović, portparolkom JUL-a.

Glavnu temu broja 3/2009. godine *Hereticus*-a čini problem slobodnog udruživanja građana. Vojin Dimitrijević⁸⁸ problem ograničenja slobode udruživanja i srodnih prava posmatra u kontekstu međunarodnog prava. Napis španskog autora Karlosa Klosa Montera govori o osnovnim karakteristikama španskog partijskog sistema i regulaciji političkog udruživanja u Španiji,⁸⁹ dok Jovica Trkulja ukazuje na neke bitne deficite srpskog zakonodavstva o slobodi udruživanja.⁹⁰ Dva priloga posvećena su problemu slobode

⁸⁴ Rakić Vodinelić, Vesna, „Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije“, *Hereticus*, br. 3–4, 2008, str. 11–21; Vodinelić V. Vladimir, „Građanskopravna zaštita od diskriminacije“, str. 22–45; Gajin, Saša, „Nasilje u porodici“, str. 46–66; Tatić, Damjan, „Zaštita prava osoba sa invaliditetom u Srbiji“, str. 67–76; Ognjanov, Galjina, „Etnička i rodna ravnopravnost u oglasnim porukama u Srbiji“, str. 77–88; Skopljak, Zoran, „Cenovna diskriminacija u pravu konkurencije“, str. 89–97.

⁸⁵ *Isto*, str. 343–348.

⁸⁶ Perels, Joahim, „Mit o prevladavanju prošlosti“, *Hereticus*, br. 1–2, 2009, str. 11–18; Petrović, Vladimir, „Istoričari pred izazovima prevladavanja prošlosti“, str. 19–34; Trkulja, Jovica, „Aporije pravnog savladavanja autoritarne prošlosti u Srbiji“, str. 35–58; Marković, Slobodan G., „Društveni značaj restitucije i evropeizacije Srbije“, str. 59–71; Cvetković, Srđan, „Struktura političkih osuđenika u Srbiji i Jugoslaviji 1945–1985“, str. 72–87.

⁸⁷ Perels, Joahim, „Mit o prevladavanju prošlosti“, *Hereticus*, br. 1–2, 2009, str. 11–18.

⁸⁸ Dimitrijević, Vojin, „Ograničenja slobode udruživanja i srodnih prava dozvoljena u međunarodnom pravu“, *Hereticus*, br. 3, 2009, str. 7–21.

⁸⁹ Closa Montero, Carlos, „On the regulation of political parties in Spain“, br. 3, 2009, str. 22–27.

⁹⁰ Trkulja, Jovica, „Deficiti srpske legislative o slobodi udruživanja“, *Hereticus*, br. 3, 2009, str. 28–47.

udruživanja i prihvatljivim ograničenjima: Milan Marković piše o ustavnim ograničenjima,⁹¹ a Milan Jovanović o mogućnostima zloupotrebe demokratije.⁹²

Rubrika *Istraživanja* u ovom broju donosi dva priloga: prvi se bavi uzrocima rata u Hrvatskoj 1991–1995 i kritikom „srpske“ perspektive u sagledanju ovog problema; drugi prilog govori o vezi između ratnih i sportskih igara i jugoslovenskih ratova devedesetih godina prošlog veka.

U ovom broju posebno treba skrenuti pažnju na rubriku *Besede*, u kojoj je objavljeno javno izlaganje filozofa Mihaila Đurića *Nova i stara iskušenja*, primer filozofske besede o najvažnijim pitanjima naše savremenosti, i rubriku *Dosije*, u kojoj sporove o rehabilitaciji razmatraju Č. Antić, S. Oro, S. Cvetković i M. Marković. Pored ove rasprave, u ovoj rubrici je objavljena i dokumentacija o rehabilitaciji akademika Dragoslava Mihailovića.

O najnovijim knjigama pišu Ž. Simić, S. Orlović, Marinko M. Vučinić i V. Petrović.

Malo proučavanom i skoro neistraženom fenomenu srpske dijaspore u Nemačkoj, jednoj od najrazvijenijih zapadnoevropskih zemalja, posvećen je četvrti broj *Hereticus*-a za 2009. godinu. U konciznom tekstu istoričar P. Marković bavi se ključnim aspektima gastarbajterskog života, konstatujući da je o našim gastarbajterima nedovoljno pisano i da je ova tema u našoj historiografiji ostala do danas neistražena. Marković se bavi kulturom, radnim navikama i novom radnom etikom gastarbajtera te konstatuje da je o svim ovim pitanjima nemoguće donositi pouzdane zaključke, jer su istraživanja ovih problema⁹³ veoma oskudna.

U ovom tematu obuhvaćena su i druga važna pitanja naše emigracije u Nemačkoj. Ona se tiču radnog zakonodavstva,⁹⁴ političko-propagandnog delovanja⁹⁵ jugoslovenske političke emigracije, efekata iseljeničkih doznaka na ekonomski razvoj Srbije,⁹⁶ procesa integracije Srba u Nemačkoj.⁹⁷ Kao književno viđenje naše emigracije u Nemačkoj, u rubrici *Tokovi* objavljen je fragment iz poznatog romana M. Bulatovića *Ljudi sa četiri prsta*.⁹⁸

⁹¹ Marković, Milan, „Sloboda udruživanja – prihvatljiva ograničenja“, *Hereticus*, br. 3, 2009, str. 48–54.

⁹² Jovanović, Milan, „Ustavna ograničenja za zloupotrebu demokratije“, *Hereticus*, br. 3, 2009, str. 55–60.

⁹³ Marković, Predrag, „Izgubljeni u transmigraciji? 'Gastarbajteri' između dva sveta“, *Hereticus*, br. 4, 2009, str. 7–24.

⁹⁴ Ivanović, Vladimir, „Zaključivanje sporazuma o angažovanju jugoslovenske radne snage sa SR Nemačkom“, *Hereticus*, br. 4, 2009, str. 25–40.

⁹⁵ Cvetković, Srđan, „Političko-propagandno delovanje jugoslovenske političke emigracije na Zapadu 1945–1985“, *Hereticus*, br. 4, 2009, str. 41–68.

⁹⁶ Nikolić, Goran, „Efekti iseljeničkih doznaka na ekonomski razvoj Srbije“, *Hereticus*, br. 4, 2009, str. 69–84.

⁹⁷ Čobanov, Milan, Aleksić, Stojanka, „Srbi u SR Nemačkoj. Uloga organizacija Srba u procesu društvene integracije“, *Hereticus*, br. 4, 2009, str. 85–93.

⁹⁸ Bulatović, Miodrag, „Prolog za roman *Ljudi sa četiri prsta*“, *Hereticus*, br. 4, 2009, str. 153–154.

U ovom broju posebnu pažnju zavređuju i rubrike *Sećanja*, u kojoj J. Trkulja piše o 140. godišnjici rođenja S. Jovanovića,⁹⁹ i *Dosije*, u kojoj su štampani dokumenti o sudskom procesu koji je vođen protiv sociologa Božidara Jakšića.¹⁰⁰

Imajući u vidu da je pravosuđe jedna od ključnih institucija modernog građanskog društva, redakcija *Hereticus*-a ovom problemu posvetila je prvi broj za 2010. godinu. U tematskom bloku pod naslovom *Kriza i obnova pravosuđa u Srbiji* objavljeni su radovi V. Vodinić o problemima reizbora sudija,¹⁰¹ Vesne Rakić Vodinić o razaranju srpskog pravosudnog sistema,¹⁰² J. Trkulje o uzrocima koji su doveli do konfuzije u srpskom pravosuđu,¹⁰³ M. Radojevića o stranputicama u srpskom pravosuđu,¹⁰⁴ T. Kandić o ulozi Narodne skupštine Republike Srbije u izboru prvog sastava Visokog saveta sudstva¹⁰⁵ i V. Miljevića o socijalnom statusu neizabranih sudija.¹⁰⁶

U ovom broju *Hereticus*-a, pored rubrike *Istraživanja*, u kojoj M. Šutović razmatra nacionalni program Slovenaca, u rubrici *Dosije* su objavljena dva priloga u kojima se razmatraju sporovi oko rehabilitacije i iscrpna sudska građa o procesu rehabilitacije filozofa Mihaila Đurića, koju je priredio J. Trkulja.¹⁰⁷

U rubrici *Osvrti, prikazi, recenzije* obuhvaćeno je šest priloga o najnovijim knjigama koje se bave savremenim društvenim problemima.

Glavnu temu broja 2 predstavlja izmena Zakona o javnom informisanju. Imajući u vidu loše strane prethodnog Zakona o javnom informisanju, autori priloga su predlogu izmena Zakona o informisanju pristupili veoma kritički. Rade Veljanovski predložene izmene ocenjuje kao „povratak u devedesete“,¹⁰⁸ a Jovica Trkulja u tim promenama vidi nastojanje vlasti da održi kontinuitet u kvarenju medijskih zakona u Srbiji.¹⁰⁹ Zaštitnik građana predlaže u svom prilogu ocenu ustavnosti zakona o izmenama i dopunama Zakona o javnom informisanju.¹¹⁰ U ovom bloku, kao prilog raspravi, objavljena je i Odluka o Predlogu za ocenu ustavnosti Zakona o izmenama i dopunama Zakona o javnom informisanju Ustavnog suda Republike Srbije.

Nastojanje časopisa *Hereticus* da temeljito istraži i publikuje relevantne sudske dokumente koji bi pomogli u procesu rehabilitacije političkih osuđenika nije uvek bilo moguće ostvariti. Razlozi su različiti, a najčešći je nedostatak kompetentnih istraživača,

⁹⁹ Trkulja, Jovica, „Slobodan Jovanović – povodom 140-ogodišnjice rođenja“, *Hereticus*, br. 4, 2009, str. 175–179.

¹⁰⁰ Trkulja, Jovica, „Sudski proces i osuda Božidara Jakšića“, *Hereticus*, br. 4, 2009, str. 187–194.

¹⁰¹ Vodinić, Vladimir, „Reizbor sudija 2009. uspeo početak reforme ili reforma neuspelog početka?“, *Hereticus*, br. 1, 2010, str. 7–13.

¹⁰² Vodinić Rakić, Vesna, „Anatomija razaranja treće državne vlasti u Srbiji“, *Hereticus*, br. 1, 2010, str. 14–34.

¹⁰³ Trkulja, Jovica, „Konfuzija u srpskom pravosuđu“, *Hereticus*, br. 1, 2010, str. 35–50.

¹⁰⁴ Radojević, Miodrag, „Putevi i stranputice reforme pravosuđa“, *Hereticus*, br. 1, 2010, str. 51–65.

¹⁰⁵ Kandić, Tatjana, „Uloga Narodne skupštine Republike Srbije u izboru prvog sastava Visokog saveta sudstva“, *Hereticus*, br. 1, 2010, str. 66–74.

¹⁰⁶ Miljević, Vladimir, „Društveni status sudija koje nisu reizabrane“, *Hereticus*, br. 1, 2010, str. ???

¹⁰⁷ Trkulja, Jovica, „Rehabilitacija Mihaila Đurića“, *Hereticus*, br. 1, 2010, str. 166–179; „Sudski dokumenti“, str. 180–201; „Naknadne vesti i komentari“, str. 202–206.

¹⁰⁸ Veljanovski, Rade, „Izmene Zakona o javnom informisanju – povratak u devedesete“, *Hereticus*, br. 2, 2010, str. 9–19.

¹⁰⁹ Trkulja, Jovica, „Kontinuitet kvarenja medijskih zakona u Srbiji“, *Hereticus*, br. 2, 2010, str. 26–48.

¹¹⁰ *Isto*, str. 49–60.

koji bi se ovom delikatnom pitanju ozbiljno posvetili. Stoga se mora reći da neki dobro započeti projekti nisu uvek uspešno dovedeni do kraja. O neuspešnim rehabilitacijama na stranicama ovog časopisa već su pisali neki autori. Isto tako, moglo bi se reći da postoje i slučajevi koji nisu istraženi na dovoljno stručan način. Naravno da ukazujući na problem nedovoljno proučavanih ili nedovoljno stručno istraženih (pojedinačnih) slučajeva rehabilitacije ne smatramo da ceo projekat o rehabilitaciji treba dovesti u pitanje, nego samo želimo da na principijelan način, zbog osetljivosti samog pitanja, na njega skrenemo pažnju.

U rubrici *Osvrti, prikazi, recenzije* autori prikaza o novim knjigama jesu D. Gajić, B. Lalić, M. Pavlović, J. Trkulja, S. Gradinac i V. Marković.

U dvobroju 3–4 za 2010. godinu više rubrika posvećeno je problemu invaliditeta. U glavnom tematskom bloku razmatrani su ključni problemi i različiti aspekti života osoba sa invaliditetom u modernom srpskom društvu. Autor uvodnog teksta ovog temata J. Trkulja bavi se pravnim aspektima invaliditeta i ukazuje na ambivalentnost razumevanja samog pojma invaliditeta, na osnovu kojeg treba da se reši problem zaštite i istovremeno omogućiti osobama sa invaliditetom da postanu nosioci prava.¹¹¹ Damjan Tatić razmatra koliko je pravni okvir Republike Srbije podesan za ravnopravnost osoba sa invaliditetom i koja su njegov ograničenja.¹¹² G. Rajkov ispituje sistem društvene podrške osobama sa invaliditetom,¹¹³ dok se P. Vukasović bavi invalidskim organizacijama i na striktno jezičkom i simboličkom planu razmatra odnos društva prema tim organizacijama.¹¹⁴ M. Počuć, iz perspektive savremene tehničke kulture, razmatra problem pristupačnosti i invaliditeta,¹¹⁵ a Z. Mršević govori o ulozi zaštitnika građana u zaštiti prava osoba sa invaliditetom.¹¹⁶

Dva priloga u rubrici *Istraživanja* posvećena su osnovnoj temi ovog broja. Autor Lj. Petrović se bavi promenama u jeziku invalidnosti kroz istoriju i ukazuje na važnost simboličkog aspekta ovog problema,¹¹⁷ a J. Petrović ispituje društveni položaj osoba sa invaliditetom u Srbiji.¹¹⁸

Problem invalidnosti u ovom broju *Hereticus*-a posvećene su i rubrike *Ogledi, Tokovi, Pogledi i Polemike*.

Važne priloge za izučavanje savremenog srpskog društva i u ovom broju donosi rubrika *Sećanja*, u kojoj istoričar V. Glišić iznosi svoje uspomene o komunističkom

¹¹¹ Trkulja, Jovica, „Različiti, ali ravnopravni – od objekta zaštite do nosioca prava osoba sa invaliditetom“, *Hereticus*, br. 3–4, str. 11–30.

¹¹² Tatić, Damjan, „Pravni okvir Republike Srbije za ravnopravnost osoba sa invaliditetom“, *Hereticus*, br. 3–4, 2010, str. 31–44.

¹¹³ Rajkov, Gordana, „Sistem podrške za osobe sa invaliditetom“, *Hereticus*, br. 3–4, 2010, str. 45–52.

¹¹⁴ Vukasović, Predrag, „Invalidske organizacije i društvo – problem samorazumevanja“, *Hereticus*, br. 3–4, 2010, str. 53–59.

¹¹⁵ Počuć, Miodrag, „Pristupačnost i dizajn za sve“, *Hereticus*, br. 3–4, 2010, str. 60–70.

¹¹⁶ Mršević, Zorica, „Uloga Zaštitnika građana u zaštiti prava osoba sa invaliditetom“, *Hereticus*, br. 3–4, 2010, str. 71–76.

¹¹⁷ Petrović, Ljubomir, „Jezik invalidnosti“, *Hereticus*, br. 3–4, 2010, str. 77–92.

¹¹⁸ Petrović, Jasmina, „Društveni položaj osoba sa invaliditetom u Srbiji: između diskriminacije i integracije“, *Hereticus*, br. 3–4, 2010, str. 93–108.

političaru R. Čolakoviću, a J. Trkulja piše o nedopustivoj diskriminaciji osoba sa invaliditetom i prvi put publikuje dokumente o rehabilitaciji pisca Ivana Ivanovića.¹¹⁹

U rubrici *Osvrti, prikazi i recenzije* objavljeno je nekoliko osvrtu o najnovijim knjigama koje se bave problemima invaliditeta u savremenom srpskom društvu.

Kao i u prethodnim godinama, pojedine sveske *Hereticus*-a u 2011. godini bile su u celini posvećene jednoj temi. U dvobroju 1–2 za 2011. glavnu temu činila je komunistička represija u II svetskom ratu, kojom se bavi sedam priloga. Autori razmatraju probleme komunističke represije iz istoriografske perspektive i sagledaju različite aspekte ovog problema. U tekstovima se govori o žrtvama komunističkog terora posle 1944. godine,¹²⁰ zatim se istražuju neki konkretni primeri ratnog zločina u toku II svetskog rata u Jugoslaviji,¹²¹ aspekti partizanske i komunističke represije u Lici 1945. godine,¹²² međunarodne konvencije i ekstradicija Srba iz savezničkih logora u Austriji,¹²³ prvi talas revolucionarnog terora 1944. godine,¹²⁴ sukob četnika i partizana,¹²⁵ te, na kraju, dokumenti Arhiva Vojvodine o atrocitetu u Vojvodini 1944/45. godine.¹²⁶

I u ostalim rubrikama autori priloga se bave problemom represije. M. Jareb piše o Titovom nasleđu i Hrvatima (od Titove smrti do danas),¹²⁷ a istoričar V. Petrović o boljševičkoj čistki u teoriji i praksi.¹²⁸ Rubrike *Tokovi, Pogledi, Polemike, Intervju, Besede, Sećanje* i *Dosije* donose niz priloga koji dopunjavaju i dodatno osvetljavaju glavnu temu.

U rubrici *Osvrti, prikazi, recenzije* objavljeno je nekoliko tekstova o *Medaljonima Dragoljuba Jovanovića*¹²⁹ i dva osvrtu o novim knjigama koje su posvećene represiji u našem društvu.

Drugi dvobroj (3–4) *Hereticus*-a za 2011. posvećen je problemu i dilemama vezanim za zabranu rada političkih udruženja. Sve veća politička radikalizacija i kriza ekonomskog i društvenog sistema imaju za posledicu pojavu sve većeg broja različitih

¹¹⁹ Trkulja, Jovica, „Rehabilitacija Ivana Ivanovića“, *Hereticus*, br. 3–4, 2010, str. 215–217; Sudski dokumenti, str. 219–228.

¹²⁰ Cvetković, Srđan, „Žrtve komunističkog revolucionarnog terora u Srbiji posle 12. septembra 1944“, *Hereticus*, br. 1–2, 2011, str. 11–36.

¹²¹ Ferenc, Mitja, „(Zle)Huda Jama. Zločin u rudarskom oknu Barbara rov u Hudoj Jami???Luknji? kod Laškog“, *Hereticus*, br. 1–2, 2011, str. 37–53.

¹²² Geiger, Vladimir, „Partizanska i komunistička represija i zločin u Lici 1945“, *Hereticus*, br. 1–2, 2011, str. 54–71.

¹²³ Ravančić Grahek, Martina, „Međunarodna konvencija i ekstradicija Srba iz savezničkih logora u Austriji u svibnju 1945“, *Hereticus*, br. 1–2, 2011, str. 72–94.

¹²⁴ Dinčić, Aleksandar, „Prvi talas revolucionarnog terora u niškom kraju“, *Hereticus*, br. 1–2, 2011, str. 95–111.

¹²⁵ Dević, Nemanja, „Sukob četnika i partizana ili dokumenta i usmene tradicije – slučaj sela Dragovca u Drugom svetskom ratu“, *Hereticus*, br. 1–2, 2011, str. 112–126.

¹²⁶ Mezei, Žužana, „Dokumenti Arhiva Vojvodine o atrocitetu u Vojvodini 1944/45. godine“, *Hereticus*, br. 1–2, 2011, str. 127–135.

¹²⁷ Jareb, Mario, „Titovo naslijeđe i Hrvati od njegove smrti do danas. Hrvatska estradna zvijezda“, *Hereticus*, br. 1–2, 2011, str. 141–166.

¹²⁸ Petrović, Vladimir, „Čistka u boljševičkoj teoriji i praksi“, *Hereticus*, br. 1–2, 2011, str. 167–184.

¹²⁹ Minović, Žika, „Užegli medaljoni gospodina D. J. (kritički osvrt u *Politici* na *Medaljone* Dragoljuba Jovanovića)“, *Hereticus*, br. 1–2, 2011, str. 313–314; Jovanović, Nadežda, „Napomene o *Medaljonima* Dragoljuba Jovanovića“, str. 315–319; Gradinac, Svetlana, „*Medaljoni* Dragoljuba Jovanovića“, str. 320–321; Mičić, Biljana, „Lice i naličje srpske istorije (povodom *Medaljona* Dragoljuba Jovanovića)“, str. 322–324.

političkih udruženja, čiji odgovor na krizu, bilo da je reč o njenim socijalnim, moralnim ili vrednosnim aspektima, uglavnom poprima radikalne oblike ispoljavanja. U takvoj situaciji društvene institucije nisu kadre da pronađu adekvatan odgovor koji bi mogao sprečiti nasilne oblike delovanja ovih organizacija, s jedne, ali i ugrožavanje ili ograničavanje ljudskih sloboda, s druge strane. Tom problemu posvećeni su u *Hereticus*-u broj 3–4, za 2011. godinu, tekstovi Agneš Kartag-Odri, Saše Jankovića, Olivere Vučić, Vladana Petrova, Jovice Trkulje, Bose Nenadić, Katarine Manojlović Andrić i Tanasija Marinkovića.

U 2012. godini izišla su dva dvobroja *Hereticus*-a, koji su bili posvećeni problemu pravosuđa i kontroverzama i sporovima oko našeg poznatog sociologa Mirka M. Kosića, jednog od utemeljivača sociologije u Srbiji.

Neuspela reforma srpskog pravosuđa bila je razlog da se u *Hereticus*-u još jednom kritički preispitaju razlozi tog neuspeha. U tematskom bloku posvećenom ovoj temi objavljeno je šest priloga, u kojima su dati iscrpni pregledi dešavanja u pravosuđu Srbije i razmotreni problemi reforme pravosuđa iz perspektive vladavine prava. U kontekstu ove diskusije analizirana je i afera „Indeks“, a štampan je i osvrt povodom kraha reizbora u srpskom pravosuđu. U ovom tematu priložena su i dva dokumenta: izveštaj Saveta za borbu protiv korupcije o reformi pravosuđa i Deklaracija Društva sudija Srbije.

Kao u i prethodnim brojevima, i u ovom dvobroju problem i važnost institucije pravosuđa sagledani su iz različitih uglova. Tako je u rubrici *Istraživanja* dat kritički osvrt na Odluke Ustavnog suda RS u vremenskom periodu 2003–2011. godina.

Prilozi objavljeni u rubrikama *Ogledi*, *Tokovi*, *Zbivanja* i *Pogledi* govore o različitim aspektima sudske vlasti i načinu njenog funkcionisanja. Ovim problemom bavi se i rubrika *Dosije*, u kojoj se govori o reviziji i trenutnom stanju u srpskom pravosuđu.

Život, pedagoška i naučna delatnost, kao i sporovi vezani za političku aktivnost poznatog sociologa Mirka M. Kosića, u našoj naučnoj periodici nisu do sada proučavani u dovoljnoj meri. Redakcija *Hereticus*-a potrudila se da okupi veći broj istraživača, koji su dali niz vrednih priloga o različitim aspektima naučne, pedagoške i političke delatnosti ovog znamenitog srpskog sociologa, čija je kontroverzna politička delatnost tokom Drugog svetskog rata bacila u zasenak njegovo obimno naučno delo. Naučni prilozi i do sada najiscrpnija bibliografija Kosićevih radova (koja će se pojaviti u zborniku posvećenom ovom naučniku), koju je *Hereticus* ponudio na uvid stručnoj javnosti, predstavljaju najznačajniji pokušaj istraživanja naučnog opusa, pedagoške i javne delatnosti Mirka M. Kosića. Ovi prilozi, iako još ne daju celovitu sliku o životu i radu ovog sociologa, nesumnjivo predstavljaju izuzetno vredan prilog izučavanju Kosićevog opusa i njegove javne delatnosti.

Ostavljajući budućim istraživačima naše društvene i teorijske periodike da detaljnije i svestranije ocene značaj, domete i ograničenja ovog časopisa, nećemo se upuštati čak ni u nabranje svih tema koje su u dosadašnjim brojevima *Hereticus*-a bile posvećene kako raznim društvenim problemima tako i pojedinim važnim ličnostima nauke, umetnosti i politike. Konstatovaćemo na kraju da su danas, u ovim smutnim i teškim vremenima, kada naše društvo i narod pokušavaju da pronađu izlaz iz duboke i složene sveopšte krize, časopisi kakav je *Hereticus* potrebniji nego ikad, ne samo stručnjacima, naučnicima i teoretičarima, već i široj kulturnoj i političkoj javnosti.

Marinko Lolić
CRITICAL CHRONICLE OF A VAGUE AGE:
TEN YEARS OF THE *HERETICUS* JOURNAL, 2003–2013

Summary

The emergence of a new journal at the scientific scene, and its ten years of activity, is a real opportunity to elucidate critically its theoretical profile and highlight the most important results of its scientific and cultural contribution to Serbian scientific publications and journalism. The main aim of the *Hereticus* journal, which was declared within the introductory note in the first issue of the journal, is the subject of the author's critical analysis, which attempts to examine in what extent the editorial board was consistent and successful in implementing its editorial policy proclaimed as a critical examination of the authoritarian past. The author believes that the *Hereticus* journal, especially its thematic blocks on the key problems of our modern times, managed to raise a number of important issues of our contemporary history, and to consider them in a multidisciplinary variety of perspectives: historical, legal, social, political and philosophical theories, and also to emphasize the relevance of these disciplines for understanding and creating the modern democratic society.

Key words: heretic, journal, journalism, intellectuals, society, transition, authoritarianism